

A KAPOSVÁRI „ARANY OROSZLÁN” GYÓGYSZERTÁR ÉS RIPPL-RÓNAI JÓZSEF

RÉPAY LAJOS

Még Kaposváron is kevesen tudják, hogy városuk nagy szülőltjének, *Rippl-Rónai József* festőművésznek melyik ház őrzi leginkább az emlékét. E nagyra becsült művész nevének viseli már a múzeum, iskola, utca, tér, ugyanakkor azonban az a szerény, ódon kis épület, amelyben a nagy mester 4 fiatal évét töltötte, még emléktáblával sincs megjelölve, pedig magának a háznak is szép a története.

Az 1752-ben felépült megyeházával véglegesen megyeszékhellyé vált Kaposvár még évtizedek múlva is csak lassan fejlődött. A sáros Nagy utcájában, közel a megyeházához, szép barokk formában építették 1774-ben a *Pyker József* patikát, amely akkor a városka hetedik emeletes kőépülete volt.

Az épület földszintjén, utcára nyíló bejárattal helyezkedett el az officina, háta mögött a laboratórium és az emeletre vezető lépcsőház. Jobb oldali tágas utcái szobája volt az inspekciós helyiség; bal oldalon volt a régi idők pipázó vendégszobája, a későbbi iroda, s az emeleten a több szobából álló tágas lakás helyezkedett el.

A múlt század végi átépítéssel a laboratóriumot a lépcsőház szélességével megnagyobbították és a feljáratot a kapualjba helyezték át. A tágas inspekciós szobát még az 1950-es években leválasztották, az officinából vezető ajtaját befalazták és kisebb előtér kialakításával a kapualjból kapott bejáratot. Ugyancsak megszüntették a falépcsős külső pincei lejáratot, helyette a laboratóriumból nyíló vas csigalépcsőt építettek be.

A csinos kis épület többszöri átépítések során szerencsére sem a külső, szép barokk formát, sem ódon boltíves szobáit nem változtatták meg annyira, hogy jellegében is károsodás érte volna.

A pesti egyetemen gyógyszerési diplomát szerzett fiatal *Rippl József* ebben az ódon, boltíves, kis ablakú inspekciós szobában festegetéssel, rajzolgatással töltötte az éjjeli inspekciók végtelenségbe nyúló unalmas óráit. Ez volt az ő birodalma, ahol a petróleumlámpa gyenge fénye már beraagyogta művészi lelkének nagy álmát: a festészetet. Fáradtságos napi munkája után e szobában üdült fel és kapott vigaszt érzékeny lelkének apró sérüléseiről a festészetben. Itt kezdte patikaedénytervezéseit, itt gyakorolta portrérizait és — valószínűleg egy bál szép emlékének a hatása alatt — itt festette meg a „Fiatal nő estélyi virágos ruhában” című első nagy művét, ami ismerősei körében oly nagy feltűnést szerzett, hogy a művészeteket kedvelő gr *Zichy Ödön* is felfigyelt a fiatal művészre és magával vitte surdi birtokára, gyermekei mellé nevelőnek.

Rippl József Kaposváron született 1861. május 23-án, a Nagy utca utolsó házában, a Zigli-iskola épületében, ahol apja az iskola igazgatója volt, s akinek a négy fiúgyermeke között ő volt a legidősebb.

Elemi iskoláit apja keze alatt végezte Ginnáziumi tanulmányait Kaposváron 1870-ben kezdte meg, de szóirakozottsága, hanyagsága és a „magasabb diszciplínák” iránti fogékonyságának hiánya tanárainak állandó kritikáját váltotta ki. Végül a gyenge tehetségűnek tartott Józsefet apja a négy osztály elvégzése után 1875-ben beadta a régi „Arany Oroszlán” gyógyszerertárba tanulónak.

A 14 éves fiú tanárai állandó kellemetlenkedéseitől menekülve talán kezdetben jobban is érezte magát új környezetében, de ott is hamarosan rájött arra, hogy a figyelmet követelő, aprólékos gyógyszerészeti munka és a fegyelem nem az ő egyéniségének való. Így már kezdetben ellenszenvenessé vált pályája, annál is inkább, mert egy alkalommal munkája közben bal kezefejét kénsavval alaposan összeégette, aminek nyoma haláláig emlékeztette a rosszul sikerült pályaválasztásra. „Emlékezéseim” című önéletrajzában részletezés nélkül említi meg fiatalkorát: „Művészpályám kezdetének indulópontjairól nem szólok, mert azok nagyon hasonlók sok más szellemi foglalkozású ember pályájának elejéhez, akik nem találták meg mindjárt azt a talajt, melybe gyümölcsözőleg vetették el tehetségük magvait.”

Pályára lépésekor a Magyar Gyógyszerkönyv már érvényben volt, így a nehézkes drachma-súlyrendszer és az alkémiai jelek már nem fordultak elő a vényeken, de a mindenféle gyógyszert előállító laboratóriumban nagyon sokféle — ma már ismeretlen — munkát kellett elvégeznie, ami kiemeltette. Mégis ragaszkodott a diploma megszerzéséhez, mert szüleinek jó gyermeke volt — vagy talán volt tanárainak meg akarta mutatni, hogy mégsem olyan tehetségtelen.

Egyetemi tanulmányainak eredménye jobb volt a gimnáziuminál, de az általános elégséges eredmény azt mutatja, hogy nem érdekelt az elvont, száraz tudomány, nem tudta kielégíteni a művészetért hevülő ifjú lelkét. Másodéves korában évfolyamtársai felkérésére névnapi ajándékként megfestette *dr. Lengyel Béla* professzor arcképét, majd *dr. Than Károly* professzorét is. Ezek a jól sikerült sötét tónusú olajképek még ma is az Egyetem falait díszítik. A Nemzeti Galéria mindkét képet a szignó hiánya dacára is *Rippl-Rónai József* alkotásaként regisztrálta. (*Lengyel Béla* képét 780/a — 1961., *Than Károly* portróját pedig 781/1961. szám alatt, de azzal a megjegyzéssel, hogy „Feltehetően *Rippl-Rónai József* ifjúkori festményei az 1800-as évekből.”

Az „Arany Oroszlán” gyógyszerertár inspekciós szobájában eltöltött esték tették lehetővé nagy tehetségének kialakulását, a müncheni festőiskolai felvételt, s onnan *Munkácsy Mihály* oldalán párizsi munkásságát, tehetségének teljes kibontakozását. Ez a boltíves ódon szoba volt a nagy mester

művészi bölcsője; megérdemli kegyeletünk méltó leróását legalább egy emléktáblával, addig is, míg átadhatja helyét a gyógyszerészet relikviáinak, amelyekkel még ő is dolgozott.

(Kadarkút, Somogy megye)

Érkezett: 1972. III. 4

IRODALOM

1. Zádor M.: Kaposvár. Budapest (1964). — 2. Mózsonyi S.: Rippl-Rónai József, nagy festőművészünk gyógyszerészi adatai *Gyógyszerészet* 14, 23 (1970)

AFLATOXINOK AZ INFÚZIÓS OLDATOKBAN

Dr. Frank, P.: *Pharm. Ztg.* 117 (20), 745 (1972).

Az egyik NSZK-beli gyermekklinikán három gyermek hirtelen bekövetkezett halálát az orvosok összefüggésbe hozták egy intravénásan adott, xilitartalmú, gyári készítményű oldattal, amely állítólag aflatoxinokkal volt fertőzve. Noha ezt a tragikus esetet nem lehet egyértelműen az aflatoxinokra visszavezetni, egyelőre mégis meggondolandó a xilit felhasználása infúziós oldatok készítésekor.

Az aflatoxinok különböző penészgombáknak, főleg az *Aspergillus flavus* Link-nek anyagcseretermékei. Trópusi vidékekről származó élelmiszerek, illetőleg takarmányok az ottani nedves, meleg időjárás folytán gyakran penészednek meg és fertőződnek aflatoxinokkal.

Az aflatoxinokra főleg 1960-ban figyeltek fel, amikor Angliában több mint 100 000 pulyka és kacska pusztult el egy rejtélyes betegségben (Turkey-X-disease). A betegség az állatok máját támadta meg. Kiderült, hogy a baromfiak takarmánya közé penészes földmogyoróliszt került. A megindult kutatás során 1962-ben sikerült az aflatoxint szintetizálni és hatásmódját megállapítani.

Az élelmiszeri iparban és az élelmiszeranalízisekben ma már egyre fontosabb az aflatoxinra való vizsgálat. Számos penészes élelmiszerből — mint pl. kenyérből, rizsből, gyümölcsből stb. — izolálni tudják az aflatoxint.

Jóllehet az aflatoxinok emberre patogén tulajdonsága még nincs tudományosan bizonyítva, az állatkísérletek eredményei alapján feltételezhető, hogy ezek a mikotoxinok bizonyos körülmények között az emberre is rendkívül károsak lehetnek. Ezért pl. infúziós oldatok előállításakor a csíra- és pirogénmentesség mellett figyelmet kell fordítani esetleges aflatoxin-fertőzésre is. Nagyobb felkészültség nélkül, vékonyréteg-kromatográfiás módszerrel megállapíthatjuk az ilyen oldatokhoz felhasznált anyagok tisztaságát. Ha ezt szem előtt tartjuk, akkor xilitoldatokat éppenúgy, mint más infúziós készítményeket, nagyobb kockázat vállalása nélkül állíthatunk elő (180).

R. B.

ÚJ KONTRACEPTÍVUM A „MINILABDACS”

Ref.: *Pharm. Ztg.* 117 (19), 726 (1972).

A Schering-cég bejelentette, hogy *Microlut* néven olyan új antikoncepciós tablettát hozott forgalomba, mely hatásmechanizmus tekintetében eltér az eddig használt fogamzásgátló szerekétől. Hatóanyag-tartalma rendkívül csekély. 33 000 dragságban mindössze 1 g N-norgestrel — egy sárgatesthormon-hatású anyag — van. Az ún. klasszikus fogamzásgátlók esetében az ösztrogén és gesztogén hormonális anyagok gátolják az érett pete eltávolítását a petefészekből. A fogamzás meggátlása azonban több részletbehatás eredménye, melyek közül valóban az ovuláció meggátlása a legfontosabb, de nem egyedüli tényező. Ugyanakkor a méh és a méhnyak nyálkahártyái minőségi és mennyiségi változást szenvednek, befolyásolva ezzel a petevezeték működését. Mivel azonban az ovuláció megakadályozása viszonylag jelentős beavatkozást jelent a nő endokrin rendszerébe, már régebben keresték az utat, mellyel a fogamzás meggátlását kisebb beavatkozással is el lehet érni. A *Microlut* a klasszikus fogamzásgátlókkal ellentétben nem akadályozza meg az ovulá-

ciót, vagyis az érett pete eltávolítását, hanem csökkenti, besűríti és minőségében megváltoztatja a méhnyak nyálkáját. Ezzel megakadályozza azt, hogy a hímemű magsejtek az anyaméhbe hatoljanak és a megtermékenyítendő női petét elérjék. A méhnyálka egyidejű megváltozása valószínűtlen teszi egy esetleg mégis megtermékenyített pete megtapadását.

A fentieknél fogva a *Microlut* megfelelő fogamzásgátló ugyan, de nem nyújt ugyanolyan biztonságot, mint az ovulációt akadályozó közismert gyógyszerek használata. Közép-Amerikában, Nagy-Britanniában, Ausztriában és Jugoszláviában összesen 1970 nőnek, egyenként legfeljebb két éven át adagolták kísérletképpen a *Microlut*ot (összesen 32 000 hónap), és csak 12 esetben következett be terhesség. Az összes publikált adat összesítése 27 terhességet mutatott a kísérlet-sorozatba bevont 3274 nő között. Az általa nyújtott biztonság tehát feltűnően jó, mert azt mutatja, hogy a mini labdac Pearl-indexe 1. (Pearl-index = 100 aszsonyi évre eső terhesség száma). Mechanikai védekező szer esetén 33-ig terjedő Pearl-indexszámokat tal nyilván a szakirodalom. Valamennyi kihordott gyermek egészséges volt. A *Microlut*ot a hó minden napján, tehát a menstruáció idején is szedni kell.

Megállapíthatjuk, hogy az új gyógyszer minden eddigi nem hormonális módszer alkalmazásánál hatékonyabb. Nem hivatott a klasszikus értelemben vett antibabylabdacsok helyettesítésére, inkább alkalmas a használók körének kiszélesítésére azért, hogy olyanok is alkalmazhatják, akik eddig egészségi vagy egyéb okok miatt idegenkedtek a hormonális fogamzásgátlók használatától. A *Microlut* előnye a csekély mennyiségű hatóanyag; az a körülmény, hogy korlátlan ideig szedhető; hogy a szervezetben nem halmozódik fel; továbbá, hogy a libidót nem csökkenti, inkább növeli. Ezzel szemben a havi vérzések lefolyása kevésbé kielégítő. Százból négy esetben — tehát jóval gyakrabban, mint a hormonális labdacok esetén — időközi vérzések keletkeztek. A periódus is nagyobb kilengéseket mutat: egyes esetekben lerövidül (20–24 nap), másokban meghosszabbodik (36–45 nap).

A *Microlut* fogamzásgátló hatása csak 14 napi szedés után áll be, viszont már 3 óras késedelem esetén megszűnik, tehát pontosan, minden 24 órában, azonos időben kell azt bevenni. A hormonális ovulációgátló szereknél a túrészi idő 12 óra (178).

R. B.

SVÉDORSZÁGBAN LEGDRÁGÁBB A GYÓGYSZER

E. B.: *Öst. Ap.-Ztg.* 26 (31–32), 569 (1972).

Svédország eddig a legmagasabb adók országa volt. Most a gyógyszerárak tekintetében is elérte a világcúcsot: 1970 januárjától 1972 júliusáig öt alkalommal emelkedett. Ennek ellenére 7,9 millió svéd korona veszteséget mutatnak az állami tulajdonban levő gyógyszertár-vállalatok. A drágulási folyamat egyre gyorsul. A vényilleték darabonként 1,10 korona volt 1970. januárban; ez júniusban 2 koronára és 1972. július 1-én 3,50 koronára emelkedett.

A jelenség legfőbb oka a gyógyszeriparban dolgozók béérének állandó emelkedése, ami az exportot is érzékenyen érinti, tekintve, hogy az ipar termelésének 50%-a kivitelre kerül. Ezzel szemben a belső fogyasztást 48%-ban külföldi eredetű gyógyszerekkel fedezik (197).

R. B.